

سخن سردبیر

نشریات علمی- تخصصی که نتایج پژوهش‌ها و مطالعات انجام شده را در قالب مقاله علمی- تخصصی منتشر می‌کنند، یکی از ابزارهای مهم تولید داده‌های علمی در جهان هستند و از شاخص‌های مهم توسعه فرهنگی- اجتماعی کشورها محسوب می‌شوند. مجلات علمی به عنوان سیستم عصبی جوامع تلقی شده که در شکوفایی و تعالی و توسعه پایدار کشورها نقش مهمی دارند. با پیشرفت فناوری‌های نوین ارتباطی، ممکن است برخی تصور کنند که عصر فرهنگ نوشتاری و بالتبع نشریات علمی گذشته است و به عصر فرهنگ تصویری یا دوران بصری وارد شدیم. اما نتایج پژوهش‌ها حاکی از آن است که انتشار نشریات علمی- تخصصی به دلیل گسترش رشته‌های متعدد علمی و تخصصی، مؤسسات گوناگون علمی و آزمایشگاه‌های علمی- پژوهشی، بیش از پیش اهمیت یافته است. در آستانه ورود به قرن پانزدهم هجری شمسی، نگاهی گذرا بر روند انتشار نشریات علمی در ایران داریم.

نخستین مجله علمی ایران در سال ۱۲۴۴.ش (۱۸۶۴) با عنوان مجله علمی علمیه دولت علیه ایران، یعنی پس از گذشت ۲۷ سال از انتشار نخستین روزنامه ایران به دستور ناصرالدین شاه و به صورت ماهنامه منتشر شد. از سال ۱۲۴۴ تا ۱۳۶۴ (برابر با ۱۸۶۴ تا ۱۹۸۵) حدود ۲۰۵ عنوان نشریه علمی در ایران انتشار یافتند. هر یک از این مجلات به طور متوسط حدود ۶ سال عمر کردند (برخی از آنها پس از چند شماره و در همان سال اول تعطیل شدند و برخی دیگر تا ۴۰ سال عمر کردند).

تاریخ انتشار نخستین مجلات علوم کاربردی در ایران

سال انتشار	نوع نشریه	سال انتشار	نوع نشریه
۱۳۳۰.ش	معدن و نفت	۱۲۸۱.ش	کشاورزی
۱۳۳۳.ش	هواپیما و فضا	۱۲۸۷.ش	پزشکی
۱۳۳۶.ش	داروپزشکی	۱۲۹۶.ش	دامپزشکی
۱۳۳۸.ش	روان پزشکی	۱۲۹۹.ش	تکنولوژی
۱۳۳۹.ش	دامداری	۱۳۰۱.ش	بهداشتی
۱۳۴۴.ش	دندانپزشکی	۱۳۱۵.ش	آبیاری، جنگل و منابع طبیعی
۱۳۵۲.ش	علوم کامپیوتر	۱۳۲۶.ش	ساختمان و معماری

از سال ۱۳۴۴، در انتشار نشریات علمی در ایران تحولی به وجود آمد. در سال ۱۳۵۷ (۱۹۷۹) با پیروزی انقلاب اسلامی ایران انتشار بسیاری از نشریات علمی متوقف شد ولی پس از چند سال انتشار آنها با بافتی مجزا نسبت به گذشته آغاز شد.

آمار تعداد نشریات علمی کشور در گروه‌های مختلف طی سال‌های ۱۳۹۶-۱۳۷۰

۱۳۹۶	۱۳۷۷	۱۳۷۰	طبقه‌بندی گروه نشریات علمی - تخصصی
۲۰۹	۶۹	۵۳	فنی - مهندسی
۴۱۲	۴۲	۳۰	پزشکی
۱۷۸	۳۳	۱۷	کشاورزی و منابع طبیعی
۱۳۲	۲۰	۱۹	علوم پایه
۶۹۳	۱۲۰	۴۳	علوم انسانی
۱۷۲۳	۲۸۴	۱۶۲	جمع

می‌توان انتشار نخستین نشریه علمی ایران را در آن زمان، با وجود تمامی کاستی‌ها و ضعف‌هایش گامی مثبت تلقی کرد. در مجموع نشریات علمی - تخصصی در قرن چهاردهم هجری شمسی از لحاظ کمی رشد چشمگیری داشتند اما بیشتر این نشریات از نظر کیفیت چندان مناسب نبودند. امید است در قرن جدید، در کنار افزایش تعداد نشریات علمی، شاهد ارتقای کیفیت نشریات علمی - تخصصی نیز باشیم.

اکرم قدیمی

عضو هیئت علمی مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور
و سردبیر فصلنامه رهیافت